PITKA, Johan, tulunduslik ja riigikaitse tegelane, sünd. 7. II 1872 Järva-Jaani klk. Jalgsemaa külas Ansomardi talu omaniku pojana, õppis Käsmu, Kuresaare ja Paldiski merekoolis, õiendas a 1895 Tallinnas kaugesõidu-kapteni eksami, sõitis pikemat aega (1889—1907) merel, asutas a. 1907 Liverpoolis Eesti-Läti laevasõidu-agentuuri, siirdus siis a. 1911 Tallinna ja asutas äri, mille hiljemini muutis merekaubanduse ühinguks »Joh. Pitka ja Ko«. Samal ajal asutas ta Tallinna Laeva-Ühisuse, a. 1917 Merekaubanduse ja Laevasõidu Edendamise Seltsi »Laevandus«, omandas s. a. ühes teistega Balti Päästeseltsi ja oli selle juhatajaks. Peale revolutsiooni puhkemist a. 1917 töötas P. täie andumusega kaasa Eesti rahvuslikkude väeosade loomisel, olles Tallinna sõjaväelaste büroo ja Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee liikmeks. Eriti tegev oli ta samuti Tallinna omakaitse organiseerimisel aa. 1917—18. Esimese omakaitse-organisatsiooni likvideerisid enamlased peale nende võimule pääsu, teise — saksa okupatsioonivõimud, kuna kolmandal korral P. ühes kindr. E. Põdder'iga (vt.) ja J. Naaris'ega lõi okupatsiooniajal põrandaaluse Eesti Kaitseliidu, mis okupatsioonivõimu langemise järel astus tegevusse. Eesti Vabadussõja algusega laienes P. tegevusala suurel määral. Nõukogude-Vene vägede pealetungi alul korraldas ta kaitseliidu salku kooliõpilasist ja teistest vabatahtlikest vastupanuks Narva all, seadis kiires korras kokku 1. soomusrongi ja asus sellega ühes kapten K. Parts'iga ja A. Irvega (vt. neid) Vaivara juures enamlastega võitlusse. Selle järel juhatas ta soomusrongide ja soomusautode ehitamist ning varustamist, valmistas ette merioperatsioone, organiseeris dessandisalku ja juhatas nende tegevust tagajärjekais ja tihti hulljulgeis operatsioones Tsitre, Loksa, Kunda all; samuti oli ta tegev Narva-Jõesuu ning Narva vallutamisel ja Luuga jõe ning Kaprio (Koporje) lahe ümbruse puhastamisel vaenlasist. Üldse juhtis ta terve Vabadussõja kestes Eesti laevastiku operatsioone Soome ja Riia lahes. Selle kõrval teotses P. ühtlasi energiliselt Vabariigi mereväe ja sõjalaevastiku loomisel ja organiseerimisel, osutades suurt algatusvõimet ja tööjõudu. Nii on P. juhtivalt tegev olnud Vabariigi Merejõudude staabi, Mereväe tehnika ja varustuse ameti, Sadamate valitsuse, Lootside, tuletornide ja meremärkide valitsuse, Veeteede ja Sadamate süvendamise ja parandamise ameti, Piirikontrolli, Rannavalve, Sideteenistuse ja päästejaamade valitsuse, Laevasõidu ameti, Mereobservatooriumi, Peipsi laevastiku staabi ja mitme teise ametkonna loomisel. Teenete eest ülendati P. aseadmiraliks. Oma tegevust Vabadussõjas kui ka üldist sõja käiku kirjeldab P. oma töös »Minu mälestused suure ilmasõja algusest Eesti vabadussõja lõpuni« (Tallinna, 1921), milles leidub palju üksikasju Eesti sõjajõudude koondamis- ja organiseerimisloost kui ka Vabadussõja võitlusist (aa. 1917—20). Politilisest elust hakkas P. osa võtma Vabariigi alguspäevist, olles lühemat aega (kuni mai lõpuni 1919) Eesti Asutava Kogu liige Eesti Rahvaerakonna rühmast. Pärast Vabadussõja lõppu pühendas P. erilist tähelepanu väärnähetele Eesti avalikus elus ja politikas, eriti kuritarvitustele riigiasutisis ja õiglusetuse väljendustele, ja asus nende vastu ägedasse võitlusse, asutades esiti (1920) Valve Liidu ja ellu kutsudes ajakirja »Valve« (ilmus aa. 1921—22). Viimases avaldas P. ise palju artikleid esilekerkinud väärnähete kohta, hankides ka rohkesti kaastööd väljastpoolt. Et nii Valve Liit kui »Valve« oma esinemistes opereerisid mõnigi kord kontrollimata andmetega, ei suutnud heade eesmärkidega rajatud ettevõte saavutada tunduvaid tagajärgi, kuigi üldiselt P. hea tahe tunnustust leidis. II Riigikogu valimiste eel asutas P. a. 1923 uue politilise erakonna — Rahvuslik-vabameelse partei, — mille peamiseks ülesandeks ta seadis võitluse riiklikkude kuritegude vastu. Erakonna häälekandjaks sai P. asutatud ja väljaantud ajaleht »Eesti« (ilmus aa. 1923—24). Valimistel suutis erakond P. juhatusel koondada 20 000 häält, neist 1/3 Tallinnast, ja viis 4 saadikut Riigikokku, kuid erakonna juht P. ise, kes kandideeris Lõuna-Eestis, jäi sealt välja. Seega tühistus suurel määral võimalus P.-l seadusandlikus kogus vahenditult kaasa töötada riikliku elu puuduste kõrvaldamiseks ja parandamiseks. Olles nähtavasti sügavalt pettunud oma püüete teostamisvõimalusis lahkus P. märtsis 1924 Eestist ja asus elama Kaanadasse (Briti Columbiasse), kus praegugi (1928) tegev farmerina.

Post. album, lk. 216; Sõdur 1919, nr. 16; Eesti 1924, nr. 10—12, 14; Post. 1924, nr. 66; Vaba Maa 1924, nr. 59, 64. *T.*

PITKA, P.-A., vt. **ANSOMARDI.**

PLATON (Nikolai Ivanovič Gorodetski), Riia vene-õigeusu piiskopp, hiljemini ppiiskopp, sünd. 2. IV 1803 preestri pojana Tveri kubermangus. Kõrgema hariduse saanud Peterburi vaimulikus akadeemias, oli P. pärast selle kooli lõpetamist õpetajaks mitmes vaimulikus seminaris, määrati 1843. a. Leedu piiskopkonna vikaariks, nov. 1848 Riia piiskopiks, 1850. a. samas ppiiskopiks, millises ametis oli märtsini 1867. Hiljemini oli P. Doni, Herssoni ja Kiievi ppiiskopiks ja suri 1. X 1891. — Asudes Riia piiskopiks päris ta oma eelkäijalt piisk. Filaretilt (vt.),